

Наталія Шпитковська Natalia Shpitkovskaya
аспірантка Інституту проблем сучасного мистецтва postgraduate student of Modern Art Research Institute
НАМ України of the National Academy of Arts of Ukraine
tel. / tel: 380504691146 e-mail: natalia@arcult.org.ua orcid.org/0000-0002-7126-2505

Роль колекціонерів: Від збереження та вивчення предметів колекціонування до їх популяризації шляхом публічного експонування та створення музейних інституцій

The role of collectors: from preservation and study of collectibles to their popularization through public display and the creation of museum institutions

Анотація. Статтю присвячено вивченню взаємозв'язку приватного колекціонування та публічних культурних інституцій. Розглядаються історичні факти та причини зародження збиральницької діяльності і подальше еволюціонування приватного колекціонування, роль колекціонерів у заснуванні та розвитку публічних музеїв від давніх цивілізацій і до сьогодення. Аналіз історичних фактів дозволяє вирішити ключову задачу ідентифікації колекційної діяльності з давніх часів та виявити її відмінності та зв'язок з музейною справою. Розглянуто низку прикладів феномену колекціонування у кожен з ключових періодів історії людства. Належна увага приділяється аналітичним висновкам суспільної ролі колекціонерів при формуванні світогляду та суспільних цінностей, їх відносинам з інституціями.

Окрему частину статті присвячено детальному розгляду сучасної взаємодії колекціонерів та культурних інституцій. Узагальнюється практичний досвід збагачення інституцій за рахунок плідної різносторонньої співпраці з приватними колекціонерами: від меценатства та патронажу музеїв, експозицій, арт-ярмарок, комісіонування митців до передачі персональних придбань вже існуючим культурним інституціям та створення власних, які згодом стають музеями національного та світового значення. Наведено ряд прикладів та фактів, що наочно слугують доказом такої практичної співпраці та відображають різноманітність її моделей і вплив приватних осіб-колекціонерів на розвиток культурних інституцій як національних, так і глобальних, та популяризацію мистецтва в цілому.

Ключові слова: колекціонування, колекціонери мистецтва, феномен колекціонування, музеї.

Постановка проблеми. Культурним інституціям належить важлива роль у формуванні світогляду суспільства. Саме такі установи здійснюють вплив на формування цінностей та задають вектор визнання та збереження культурних надбань. Їхній вплив неможливо переоцінити, адже на державному рівні вони архівують та популяризують національні досягнення, а на міжнародному — надбання всього людства. Музеї, культурні центри, інститути модерного мистецтва мають анонсувати свою об'єктивність та незаангажованість. Адже історично найбільші колекції археологічних, ювелірних і мистецьких цінностей належали королівським династіям, пізніше впливовим підприємцям — приватному капіталу. Саме їхні зібрання лягли в основу світового «ціннісного» фонду і сьогодні є предметом захоплення та вивчення цілих поколінь. Чи існує феномен впливу окремих колекціонерів на мистецькі інституції сьогодні? Які форми співпраці та взаємодії «вижили» у сучасних умовах і як транс-

формувалися під впливом підвищених вимог щодо якості «культурного» контенту та вибагливості глядачів в епоху інформаційно-візуального різноманіття?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане питання згадується в працях багатьох науковців. Серед зарубіжних праць з вивчення питань музеального феномену слід зазначити Ф. Вайдахера («Загальна музеологія») [8], праць з вивчення питань сутності та системи колекціонування — роботу Ж. Бодрієра («Система вещей») [9], питань колекціонування та комісіонування митців — роботи Л. Бака та Д. МакКліна («Commissioning Contemporary Art») [30] тощо.

Мета статті — ідентифікувати колекційну діяльність з давніх часів та виявити її відмінності та зв'язок з музейною справою, оглянути форми взаємодії колекціонерів та культурних інституцій у сучасному контексті.

Викладення основного матеріалу дослідження. Виникнення феномену колекціонування датують антич-

ними часами. Важливу роль приписують першим музеюнам (давньогрец. μουσεῖον), що спочатку виконували роль храмів поклоніння музам і, при філософських школах Платона та Аристотеля, стали осередками мистецтва та науки. Однак збереження старожитностей, цінностей, прикрас, зброї існувало набагато раніше. Вони дійшли до наших часів завдяки відкриттю численних гробниць у стародавній Месопотамії та Єгипті (наприклад, гробниця в Урі відкрита Чарльзом Леонардом Вуллі у 1934 р. [1], гробниця Тутанхамона — Говардом Картером у 1922 р. [2]). Місцем збереження скарбів, дарів богам, слугували численні античні храми у Дельфах, Афінах, Делосі, Олімпії, Бассах [3; 4].

Сьогодні цінні колекції таких знахідок зберігаються у Британському музеї, Метрополітен-музеї, Луврі, Пергамському музеї, Ермітажі [4]. Так, у Новому Музеї Берлінського музейного острова (до якого входить і Пергамський музей) зберігається колекція експонатів, серед яких бюст Нефертіті [5], у паризькому Луврі — експонується Венера Мілоська [6].

Такі зібрання в час свого створення належали правителям, імператорам, фараонам і акумулювалися для виконання досить прагматичних цілей:

- здійснення культових ритуалів та принесення дарів надприродним силам і божествам для прийняття рішень та отримання бажаного (перемоги у війнах і походах, вивчення, отримання врожаїв, зупинення природних катастроф та інше);

- збір культових артефактів та святинь, віра у їх надприродну силу, що стає притаманною і їхньому володарю (правителю, жерцю, храму тощо) — обожнювання та міфотворення;

- демонстрація могутності і влади володарів;

- супровід вельможних осіб у потойбічній світі.

Чи можливо вважати такі зібрання першими проявами феномену колекціонування?

У пошуках відповіді на це питання звернімося до одного з поширених визначень поняття колекціонування. Колекціонування (від лат. collectio — збирання, збір) — діяльність, в основі якої лежить збирання колекції, тобто систематизоване збирання та вивчення будь-яких об'єктів (як правило, однорідних або об'єднаних спільною темою) [7].

Сучасне визначення колекціонування неможливе без розуміння музеального феномену, який ґрунтовно вивчав Фрідріх Вайдагер. Він визначав музеальний феномен як цільове збирання об'єктів та матеріалів, що мають значення для суспільства (або певних його верств), включно з їхнім зображенням та поширенням знань про них [8, с. 61]. «Музеальність полягає у тому, що людина вважає відібрані предмети настільки важливими свідченнями певного стану речей, що хоче зберегти їх якомога довше та поширювати знання про них у суспільстві», — зазначив він [8, с. 32].

Критеріями музеальності, за Вайдагером, є бажання збереження, дослідження, вивчення об'єктів, а також поширення знань про них у суспільстві. Останній критерій

почав мати відношення до феномену колекціонування досить недавно. Історично процесу колекціонування була властива певна «інтимність» та зв'язок з особистістю колекціонерів.

«Нам тепер стає яснішою структура системи володіння. Колекція створюється з низки елементів, але її останнім членом слугує особистість самого колекціонера. І навпаки, ця особа утворюється як така лише в процесі послідовної самопідстановки в кожен з предметів колекції» [9, с. 72–89].

Важливо поглянути на еволюцію процесу колекціонування в історичному контексті.

Фрідріх Вайдагер надає наступну систематизацію збиральницької діяльності у визначенні музейної інституції, а саме:

- домузейна епоха (від найперших ознак у Месопотамії початку 2-го тис. до н. е. до скарбниць XIV століття);

- протомузейна епоха (князівські збірки XIV–XVII століть);

- палеомузейна епоха (колекції бюргерів та перші публічні музеї XVII–XVIII століть);

- мезомузейна епоха (від державних музеїв кінця XVIII століття до першої половини XX століття);

- неомузейна епоха (від закінчення Другої світової війни) [8, с. 63]. Історично колекційна діяльність вела публічними інститутами або приватними особами. Значущі збірки коштовностей, воєнних трофеїв та цінних раритетів належали фараонам, правителям та імператорам давніх цивілізацій: Вавілонії, Єгипту, Індії та Китаю, що існували тисячі років до нашої ери. Цінні збірки культових предметів та релігійних реліквій зберігались у храмах і циркуратах під наглядом жерців чи шаманів та наділялися божественними рисами. Так, золота статуя бога Амона, датована 945–712 рр. до н. е., що зберігається нині у Метрополітен-музеї, використовувалась у ритуальних церемоніях [10, с. 55]. Зважаючи на тогочасні практичні цілі таких зібрань, — коли предмети зберігались та використовувалися для демонстрації влади, релігійних обрядів, дарів тощо, а не заради саме цих речей, — їхнє відношення до сучасного розуміння колекціонування досить віддалене.

До перших зібрань за цільовою ознакою відносять бібліотеки, які мали на меті збереження, передання знань та написання версії історії правлячих кл. Так, до наших часів дійшли дані про збірку клинописних табличок з палацу ассирійського царя Ашшурбанипала в Ніневії (VII століття до н. е.), про збірку більш ніж 20 000 папірусів Нового царства Рамсеса II, про Александрійську бібліотеку, що була заснована за ініціативою царя Птолемея I Сотера, що впливає з «Моралій» Плутарха, і нараховувала більше 700 000 сувій (свитків) [11; 12, с. 3].

Початок колекціонування мистецтва відносять до епохи еллінізму (IV ст. до н. е. — I ст. н. е.), коли прийшло усвідомлення цінності мистецтва як такого, а не для релігійного або громадського використання. В античні часи з'явилася категорія «катарсису» як сутності будь-якого естетичного переживання. Греки пер-

ші прийшли до виключного споглядання художніх творів для «звільнення душі від тіла, пристрастей, насолод», як зазначав Платон [13, с. 204, 214].

Разом з терміном «бібліотека» (грец. βιβλίον, книга + θήκη, сховище, вмістище, скринька) греки започаткували і перші пінакотеки — приміщення для зібрання картин на дошках (V ст. до н. е). До найвідоміших відносять пінакотеку афінського Акрополя (який вважають першим прикладом музею), де картини були принесені в дар Афіні та були відкриті для публічного огляду [14, с. 17; 15].

Якщо греки були першими, хто побачив у майстерно виконаних культових предметах красу та задоволення, то римляни стали першими колекціонерами, що збирали художні твори за обраними ознаками та прагнули мати їх в особистій власності.

З кінця III ст. н. е., коли римляни розширилися на Схід і на Південь, вони розграбовували грецькі міста і відправляли трофеї у Рим, стимулюючи тим самим зростаюче усвідомлення і визнання грецького мистецтва. Окрім цезарів і вельмож, колекціонувати стали воєначальники і заможні римляни. Якщо оригінали не були доступні, замовляли копії. Виникла велика торгівля копіями та підробками, щоб задовольнити ненаситний попит на грецьке мистецтво. Демонстрація тріумфу завойовницького Риму перетворила місто у музей під небом. З'явилась мода на колекціонування, накопичення та демонстрацію трофеїв.

Так, Помпей Великий захопив у понтійського царя Мітрідата і пізніше передав у храм Юпітера Капітолійського колекцію різьблених каменів, що налічувала понад дві тисячі предметів; Юлій Цезар зібрав шість дактиліотек і згодом присвятив їх у храм Венери Прародительки; Гай Верес привіз до Риму зі східних провінцій статуї, картини та інші витвори мистецтва [18]. Римський імператор Нерон свого часу збагачував колекцію через замовлення витворів мистецтва. Так, грецький скульптор Зенодор створив на його замовлення бронзову статую, яка зображала самого імператора і яку згодом встановили біля головного входу в резиденцію Нерона [30, с. 16].

Саме про ці часи слід згадати, коли мова йде про колекційний фанатизм. «Колекціонування, — як писав Моріс Реймс у своїй роботі «Дивне життя речей», — це своєрідна гра пристрастей» [16, с. 28]. Колекціонера від неколекціонера відрізняє почуття насолоди від володіння речами, що пов'язане з таємницею і скритністю та певною інтимною сублімацією колекціонера, яка проявляється у пошуку, впорядкуванні, обігранні та об'єднанні речей. «Пристрасть до речі змушує розглядати її як створену самим Богом», — додавав М. Реймс [16, с. 33].

Важливим для визначення феномену колекціонування є також поняття «конотації» та «симулякру», коли річ набуває додаткову цінність за зміст, визнаний суспільством [9].

Повертаючись до Вайдахера, після занепаду Римської, а потім Візантійської імперій та з поширенням християнства, коли індивідуальна цінність володіння річчю втратила своє значення, а античні твори знищувалися разом з храмами, визначалися як язичницькі та були втраче-

ні під час іконоборських зіткнень, збиральницька діяльність стала в основному притаманна церквам та монастирям, що монополізували право на знання, його збереження та трактування [19, с. 308]. Митці працювали в рамках замовлень та обмежень церкви та мали дотримуватись чітких зображувальних канонів, що зводило творчість в основному до майстерності та постійного копіювання визнаних джерел. Так само, як і в давніх цивілізаціях, головні цінності належали релігійним центрам та правлячій еліті. Християнство відноситься до речі як такої та до збиральництва з огляду на пристрасність відношення: якщо бажання володіти річчю постає вище за віру, воно вважається згубним [20].

У XIV–XVII століттях, в часи роздробленості імперій та виникнення князівств та королівств, виникають окремі постаті та особистості, які усвідомлено відносяться до збирання творів та створюють закриті колекції у власних маєтках. Серед таких — Жан I Берійський (1340–1416) у герцогстві Беррі [22], члени італійських вельможних родів, як от Франческо II Гонзага (1484–1519) у Мантуї, Козімо Старший Медічі (1389–1464) у Флоренції та інші представники цієї династії, які продовжували справу колекціонування протягом століть.

Характерними ознаками колекційної діяльності королівських та вельможних осіб того часу були:

- створення портретних галерей (колекція герцога Берійського [23], колекція прелата Паоло Джовіо в Комо у 1520-ті [24]);

- створення природничо-історичних кабінетів, кунсткамер, що включали чучела звірів, збірки мінералів, гербаріїв та інших знахідок (у каталогах історії існують перші згадки про такі кабінети в Італії (Ферранте Імперато), Англії (Джон Традесконт) та Північній Європі (Оле Ворм) [43, с. 141–154]. Петро I збирав особисту колекцію, на основі якої у 1714 році було засновано Кунсткамеру (нині — Музей антропології і етнографії імені Петра Великого), колекція якої пізніше поповнювалась знахідками світових мандрівників та мореплавців, серед яких був Дж. Кук, І. Крузенштерн та ін. [21, с. 21].

З настанням епохи Відродження, визнанням людини як епіцентру світу, прагненням до щастя та розвитком світського життя повертаються цінності античної естетики. Мистецтво набуває самоцінності, і сам глядач прагне до суто художнього, естетичного відчуття. Пробуджується любов до витворів мистецтва, а їхнє функціональне призначення відходить на другий план. В династіях могутніх держав того періоду — Франції, Іспанії, Нідерландах, Великобританії — створення колекцій художніх цінностей стає невід'ємною частиною державотворення та історії. Монархи змагаються між собою в володінні унікальними витворами мистецтва та запрошують і утримують при дворі найталановитіших художників, скульпторів та поетів свого часу.

Колекціонування того часу набуває характерних рис:

- замовлення власних портретів та портретних галерей королівських династій — наприклад, серія портретів імператора Карла V (Іспанія) пензля Тіціана

(портрет 1533 року зберігається у Музеї Прадо [46], портрет 1548 року — у мюнхенській Старій Пінакотеці [47]); портрети Філіпа IV, виконані його придворним художником Дієго Веласкесом (один з них зберігається у Лондонській Національній Галереї [48]). Рубенс на початку XVII століття створює кінний портрет герцога Лерма (Музей Прадо) [46], портрет Людовика у лицарських латах та портрет його дружини Анни Австрійської (Музей Нортон Саймона) [49], ряд портретів Медічі (Музей Прадо) [46];

– запрошення митців для створення масштабних замовлень, як, наприклад, Франциск I запросив у 1517 році Леонардо да Вінчі та присвоїв митцеві офіційне звання першого королівського художника, механіка, інженера та архітектора [17]; у 1622 році Марія Медічі запрошувала в Париж Пітера Пауля Рубенса, щоб той намалював визначні події з її життя [25];

– закупівля творів славетних художників. Особливим попитом в епоху Відродження користувалися італійські митці. Часто радниками колекцій виступали самі митці або персоналії, що мали смак та довіру монархів: Веласкес купував для Філіпа IV твори Веронезе, Тінторетто, Басано [17, с. 59], до порад французького письменника та філософа Дені Дідро зверталася Катерина II;

– купівля збірок у інших колекціонерів. Так, свого часу до Лувру потрапила колекція італійського роду Гонзага, що включала унікальні полотна Рафаеля, Тіціана, Корреджо, Караваджо та інших художників. Катерина II придбала колекцію з 225 творів фламандської та голландської шкіл, завдяки чому у 1764 році було засновано музейний фонд Ермітажу [17, с. 34];

– довгострокове утримання художників при дворі: Сальватор Роза — при дворі Медічі (1640–1649) [36, с. 383]; Дієго Веласкес — придворний художник короля Іспанії Філіпа IV з 1629 року [36, с. 79], Рубенс — у свиті Вінченцо Гонзага, герцога Мантуї з 1600 року [36, с. 62]; Рафаель Санті — при дворі герцога Урбіно [37, с. 272];

– відкриття творчих майстерень та шкіл при королівських палацах. Так, Генріх IV (у 1589–1610 роки) у Луврі дав розпорядження розмістити різноманітні художньо-промислові майстерні для скульпторів, художників, ювелірів та інших майстрів. Так само у XVII сторіччі при Луврі була створена Королівська академія живопису та скульптури [26, с. 5].

Активним інституційним колекціонером доби Відродження виступала католицька церква. Відродження Риму пов'язують з персоною Папи Сікста IV (1471–1484 роки), який переніс папську резиденцію до Ватикану. Саме він став першим «дарувальником» предметів мистецтва для публічних цілей. У 1471 році Сікст IV подарував місту папську колекцію античної скульптури, що з часом була відкрита для широкого загалу на Капітолійському пагорбі [17, с. 107]. Саме цю колекцію вважають першим музеєм у Європі.

Католицька церква не тільки підтримувала художників, а й стала активним ініціатором створення та збереження світових культурних пам'яток, серед яких фрес-

ки стелі Сікстинської капели Мікеланджело (1508–1512), каплиця Святого Сікста та апартаменти у Ватиканському палаці Рафаеля (1508). Також за ескізами останнього його учнями (серед них — Джуліо Романо) виконані розписи Ватиканських станців (1508–1517), палацу Агостіно Кіджі, відкритих галерей-лоджій у Ватикані, вівтарні образи. У певній мірі такі досягнення були пов'язані з абсолютною владою та захопленнями конкретних лідерів католицької церкви, серед яких Юлій II, Павло III (1534–1549), Лев X (в миру — Джованні Медічі; 1513–1521).

Виникнення музеального феномену пов'язують саме з епохою просвітництва XVII–XVIII століть. У цей час відбувався розвиток освітніх і виховних функцій колекцій та музеїв, почалося вивчення речових пам'яток Античності та Середньовіччя. Розширюється соціальне та професійне середовище колекціонерів та ринок предметів колекціонування.

Коли зростає громадська самосвідомість, зростає інтерес до інтелектуальних занять та історії не тільки у правлячих верств, а й у середніх класів. У XVIII ст. просвітництво набуло популярності в Англії, Німеччині, Франції. Створюються вчені та наукові товариства. У цей час набуває поширення створення колекцій екзотичних та природних предметів, що потрапляють у Європу з нових земель, колоній та інших країн. Попит на знання спонукає власників колекцій дарувати їхні збірки та надбання. З'являється тенденція перетворення приватних колекцій в публічні, передання зібрань у інституційну та державну власність (університети, муніципальні галереї, музеї).

Одним з перших згадують приклад передачі збірки натураліста Джона Традесканта після його смерті у 1638 році музею Ешмолеан в Оксфорді, що був відкритий у 1693 році. До першої відкритої збірки відносять також «Амербахівський кабінет» у Базелі, відкритий у 1661 році [27, с. 62].

Перші згадки про відкриття колекцій витворів мистецтва для широкої публіки датують 1725 роком, коли у Луврі почали проводити щорічні короткострокові академічні виставки-салони, що тривали до 1848 року [26, с. 5]. Перша постійно доступна публіці експозиція художніх творів була створена у Люксембурзі у 1750 році та проіснувала до 1779 року. У 1759 році, за рішенням Британського парламенту, широкій публіці був відкритий Британський музей. Однак існували обмеження часу роботи та доступу до таких музеїв.

Справжній прорив у відкритті музеїв відбувся у XVIII–XIX століттях. Поштовою до цього у Франції стала Французька революція. Після страти короля усі колекції творів мистецтва королівської родини, церков та монастирів було конфісковано та виставлено у Луврі. Пізніше перейменований на музей Наполеона упродовж правління імператора музей перетворився на найбільшу збірку, що включала награбовані трофеї з наполеонівських походів. Музей було відкрито для художників та простих людей. У XVIII ст. публічні музеї відкриваються по всій Європі та починають спеціалізуватися за різними галузями та науками.

В основу найвизначніших колекцій музейних збірок художніх музеїв лягли приватні збірки. Починаючи з XIX ст. формування музейних фондів тісно пов'язане з участю приватних колекціонерів. Заповіт та дарування приватних колекцій стало поширеною практикою у наступні сторіччя.

Таким чином було засновано галерею Tate у 1897 році, названу на честь сера Генрі Тейта, промисловця і філантропа, який подарував державі у 1890 році своє приватне зібрання англійського мистецтва XIX століття. У 1929 році у Нью-Йорку, завдяки колекціонерам, філантропам, просвітителям і зберігачам музеїв на чолі з дружиною Джона Девісона Рокфеллера-молодшого — Еббі Олдріч Рокфеллер, було створено Музей сучасного мистецтва МоМА. Крім самих Рокфеллерів, участь в поповненні експозиції беруть чисельні приватні колекціонери (серед них — Патрісія Фелпс де Сісерос, яка за останні роки передала МоМА близько 150 витворів мистецтва, з них 102 були передані у 2016 році) [45].

Однак, окрім дарування, сьогодні приватні колекціонери відіграють значну роль у творенні, поширенні та популяризації мистецтва. Як і раніше, за формою власності виділяють приватних та інституційних колекціонерів. Серед приватних колекціонерів найбільше поширені:

- колекціонери, що не пов'язані з галуззю мистецтва;
- колекціонери за спадком;
- колекціонери-художники;
- колекціонери-дилери;
- колекціонери-галеристи.

Серед інституційних колекціонерів виділяють:

- державні збірки: музеї, інституції, галереї;
- корпоративні колекції: музеї, галереї за підтримки компаній, фірм та інших юридичних установ;
- приватні некомерційні музеї, центри сучасного мистецтва, інституції, галереї;
- комерційні галереї.

До корпоративних колекціонерів відносять комерційні установи — фірми, банки, корпорації тощо, у власності яких перебувають предмети мистецтва і колекції. Тренд на корпоративні колекції поширився завдяки зростанню популярності інвестицій в мистецтво. Серед найбільш відомих — колекції Дойче Банку, UBS банку та інших.

Державні колекціонери — інституції, фонди, музеї тощо, поповнення колекцій яких відбувається за рахунок державного фінансування. В Україні до таких належать Національний художній музей України, Національний музей «Київська картинна галерея» (Київська національна картинна галерея), Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків та ряд інших інституцій.

Як відбувається співпраця та взаємодія між приватними, корпоративними та інституційними колекціонерами у XXI сторіччі? Музеальний феномен сьогодні стає притаманним і приватним колекціонерам, чому завдячує постійно зростаюча кількість приватних музеїв.

До основних форм взаємодії колекціонерів та культурних інституцій сьогодні відносять:

– патронаж музею — спонсорська участь у діяльності музею. Наприклад, Лен Блаватнік, власник Warner Music Group і колекціонер мистецтва, пожертвував свого часу 65 мільйонів доларів на нове приміщення музею Tate Modern, яке в минулому році було перейменовано в Blavatnik Building [32];

– передача і дарування колекцій. Так, Музей Людвіга в Російському музеї Санкт-Петербурга був створений в результаті співпраці Петера і Ірени Людвіг і Російського музею. Людвіги подарували музею 88 творів міжнародного актуального мистецтва. Таким чином, нова інституція отримала особливий статус — «музей в музеї» [38]. На території Стенфордського університету у 1894 році було створено приміщення-музей сучасного мистецтва Iris and B. Gerald Cantor Center for Visual Arts (раніше — Stanford University Museum of Art) та парк скульптур Родена. Нинішню назву інституція отримала на честь подружжя Кантор, які передали музею колекцію скульптур Родена. Суміжна галерея МоМА, яка наразі реконструюється, буде називатися «Центром особливих виставок імені Стівена і Александри Коен» (Steven and Alexandra Cohen Center for Special Exhibitions) — на честь меценатів та дарувальників [39];

– спонсорство окремих проектів та виставок. У 2017 році виставка робіт Девіда Хокні у Tate Britain в Лондоні була фінансована фондом Blavatnik Family Foundation за сприяння David Hockney Exhibition Supporters Circle, Tate International Council і Tate Patrons [33, с. 50–51];

– спонсорство митців або окремих витворів для участі в музейних виставках. Турбінний зал галереї Tate Modern у Лондоні є простором для виставок такого типу. Перша експозиція відкрилася 2000 року виставкою робіт Луїзи Буржуа. Спонсором експозиції з самого початку виступала британсько-нідерландська корпорація Unilever, проект спонсорства якої завершився у 2012 році. Пізніше до спонсорства долучилась компанія Hyundai, і у 2016 році таким чином відбулась виставка Філіпа Паррено [30, с. 96];

– комісії на створення бажаних витворів мистецтва. У 1999 році колекціонери Роберт і Нікі Вілсон купили маєток Bonnington House за межами Единбурга і замовили створення серії проектів, призначених спеціально для розміщення на території маєтку. В результаті був створений «сад сучасних скульптур» Jupiter Artland. Серед скульптур саду — роботи Аніша Капура, Натана Коулі та ін. [30, с. 149];

– ініціювання створення власних музеїв, що надалі можуть перетворюватися в музеї національного значення. Елі і Едіт Брод зібрали колекцію понад 1,5 тисяч витворів сучасного мистецтва. Згодом вони створили приватний музей The Broad у Лос-Анджелесі [40]. Особиста колекція Богдана і Варвари Ханенків у 1919 році отримала статус державного музею [44, с. 28–44];

– ініціювання та підтримка масштабних мистецьких подій: бієнале, трієнале. Так, американський павільйон на Венеціанській бієнале фінансується за рахунок

Фонду та Музею Соломона Гуггенхайма, Державного департаменту та ряду корпоративних та приватних ресурсів США [30, с. 158];

– участь та підтримка арт-ринку з метою популяризації та попиту на мистецтво. Наприклад, арт-ярмарка Арт-Базель (1970), серед ініціаторів якої — Ернст Бейелер, колекціонер, засновник фонду та музею *Fondation Beyeler* [31];

– надання премій або участь у преміях. Наприклад, *Future Generation Art Prize* — міжнародна премія в галузі сучасного мистецтва, заснована Фондом Віктора Пінчука в 2009 році. Прикладом колективної участі в наданні премій є *Turner Prize*, яка вперше була присуджена в 1984 році. Вона заснована в 1982 році «Покровителями нового мистецтва» (*Patrons of New Art*) під керівництвом директора *Tate* на той час. Одним із засновників *Patrons of New Art* був Чарльз Саатчі, колекціонер сучасного мистецтва і засновник «Галереї Саатчі» у Лондоні [34]. Пізніше спонсорство премії *Turner Prize* почали брати на себе великі корпорації — такі як *Channel*, *Gordon's Gin* [35].

Ступінь усвідомлення колекціонером своєї ролі проявляється саме в формах взаємодії з культурними інституціями. Біографії колекціонерів демонструють еволюцію і розвиток їхньої колекційної діяльності: від базових проявів у вигляді покупки творів мистецтва до створення музеїв і колекцій світового масштабу.

Подружжя Людвигів спочатку зібрали колекцію більш ніж 12 тисяч художніх об'єктів, від старовини до сучасного мистецтва, а потім перейшли до створення музеїв у Будапешті, Відні, Санкт-Петербурзі, Кельні та Пекіні. Їхні придбання виставлені у 30 музеях по всьому світу [42].

Ідея створення *MoMA* виникла і була втілена групою філантропів, колекціонерів і просвітителів. Крім самих Рокфеллерів, участь в поповненні експозиції брали такі колекціонери того часу, як Лілі П. Бісс і Мері Кутін Салліван, засновник і редактор журналу *Vanity Fair* Франк Кроуніншільд, колекціонер і куратор А. Конгер Гудіер та інші [29]. Що стосується нью-йоркського Метрополітен-музею, то він завдячує багатьом колекціонерам, зокрема Дж. П. Моргану, Л. ді Сеснола, родині Хевемайєрів, які передавали йому свої приватні надбання [28].

Історія виникнення феноменів колекціонування та музейного феномену демонструє еволюцію ролі колекціонерів у популяризації, поширенні та збереженні культурних надбань. Саме приватні збірки лягли в основу фондів музейних інституцій, і шляхом публічного експонування впливають на формування цінностей та світогляду цілих поколінь.

Висновки. Базуючись на історичному огляді та наведених вище прикладах, слід зазначити наступні особливості та висновки колекційних процесів сьогодні:

– феномен колекціонування з'явився значно раніше музейного феномену;

– з розвитком суспільства еволюціонує і колекційна справа. Колекціонер не тільки збирає та зберігає цінності. Колекціонер досліджує, класифікує, описує, популяризує та поширює знання про колекцію. Значною мірою колекціонер впливає на визнання цінності предметів колекціонування у суспільстві (видає каталоги, надає роботи музеям, проводить виставки своїх колекцій);

– приватні збірки стали основою музейних зібрань і відіграли найважливішу роль в формуванні та збереженні таких зібрань;

– у ХХІ столітті основна частина музейних історичних цінностей є надбанням всього людства, вони відкриті і швидко доступні завдяки цифровим технологіям. Зважаючи на глобальне зростання кількості музеїв та кількості колекціонерів, предмет мистецького колекціонування постійно змінюється з огляду на рідкісність предметів мистецтва попередніх століть. Загалом преважує зростання колекціонування сучасного мистецтва, яке експериментує з формою, темами, презентацією, враховуючи новітні технології та соціальні зміни;

– сьогодні визначальні колекціонери відіграють важливу роль у діяльності мистецької системи, підтримуючи музеї, художників, мистецькі події, створюючи власні музеї тощо;

– у ХХІ сторіччі колекціонери значно розширили свої колекції та збирають артефакти сучасності, які не обов'язково є матеріальними художніми творами, що надають естетичну насолоду. Сучасні колекції збирають рефлексії художників щодо сучасних суспільних проблем, подій, цінностей та тверджень;

– форми взаємодії колекціонерів та музеїв — різноманітні. Етика некомерційної музейної інституції вимагає повної незалежності в прийнятті рішень щодо виставкової діяльності. Враховуючи інвестиційну привабливість колекціонування, багато колекціонерів прагнуть впливати на культурні інституції. Зважаючи на важливу роль у формуванні світогляду та суспільних цінностей культурних інституцій, вони стають предметом посиленої уваги з боку олігархій та держави. Саме незалежність, об'єднання видатних художників, вчених, культурологів, критиків, експертів та істориків для створення незалежного інтелектуального продукту є одним з важливих питань розвитку відносин інституцій та колекціонерів.

Література

1. Woolley C.L. Ur of the Chaldees: more royal tombs. Washington: Smithsonian Institution, 1930.
2. Картер Говард. Гробница Тутанхамона / Пер. с англ. Ф. Л. Мендельсона и Д. Г. Редера. М.: Изд-во восточной лит-ры, 1959.
3. Суриков И., Таруашвили Л., Ленская В., Соломатина Е. История и культура Древней Греции: Энциклопедический словарь. М.: Языки славянских культур, 2009.
4. Дорин А. И. Мировые туристские ресурсы // Конспект лекций. СПб: ГПУ, 2011.
5. Рахманова А. Будинок для Нефертіті: на Музейному острові в Берліні відкрився Новий музей. URL: <http://www.prostir.museum.ua/post/28507> (дата звернення: 30.08.2018).
6. Офіційний сайт музею Лувр. URL: <https://www.louvre.fr> (дата звернення: 30.08.2018).
7. Коллекционирование // Большая советская энциклопедия: в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. М.: Советская энциклопедия. Т. 12. 1973. 624 с.
8. Вайдакер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів: Літопис, 2005.
9. Бодрийяр Ж. Система вещей / Пер. с фр. С. Зенкина М., 1995.
10. Thomas P. Campbell. The Metropolitan Museum of Art Guide (Russian). New-York: Metropolitan Museum, 2014.
11. Володин Б. Ф. Всемирная история библиотек. СПб: Профессия, 2002.
12. Лямец А. М. Особливості комплектування фондів наукових бібліотек арабських країн наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. К., НАНУ, НБУВ, 2016.
13. Возняк С. М. Філософія Стародавнього світу: Навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007.
14. Салата О. О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015.
15. Горкин А. П. Энциклопедия «Искусство». Часть 3. М.: Росмэн, 2007.
16. Maurice Rheims. La vie etrange des objets. Histoire de la curiosite. Plon, 1959.
17. Елисеєва О., Евсеева Т. Музеи мира: энциклопедия. М.: Мир энциклопедий Аванта+, Астрель, 2009.
18. Юрєнева Т. Ю. Коллекции и коллекционеры античного мира // Вопросы истории. 2002. № 9.
19. Шафф Ф. История христианской церкви: В 8 томах. СПб.: Библия для всех, 2007–2012. Том 3. Никейское и посленикейское христианство. 2011.
20. Мшелоимство // Православная энциклопедия «Азбука веры». URL: <https://azbuka.ru/msheloimstvo> (дата обращения: 30.08.2018).
21. Мязтина Н. В. История музеев мира: учебное пособие. Владимир: Изд-во ВЛГУ, 2013.
22. Иоанн, герцог Беррийский // Энциклопедический словарь Ф. Брокгауза и И. Ефрона. СПб: Брокгауз — Ефрон, 1890–1907.
23. Enottt. Жан Беррийский как коллекционер и меценат // Искусствовед.ру. URL: <http://iskusstvoed.ru/2017/11/14/%D0%B6%D0%B0%D0%BD-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%80-%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D1%86/> (дата обращения: 30.08.2018).

References

1. Woolley C.L. Ur of the Chaldees: more royal tombs. Washington: Smithsonian Institution, 1930.
2. Karter Govard. Grobnitsa Tutankhamon [Carter Howard. Tomb of Tutankhamun] / Per. s angl. F. L. Mendelsona i D. G. Redera. M.: Izd-vo vostochnoy lit-ryi, 1959.
3. Surikov I., Taruashvili L., Lenskaya V., Solomatina E. Istoriya i kultura Drevney Gretsii: Entsiklopedicheskiy slovar [Surikov I., Taruashvili L., Lenskaya V., Solomatina E. History and culture of Ancient Greece: Encyclopedic dictionary]. M.: Yazyiki slavyanskih kultur, 2009.
4. Dorin A. I. Mirovyie turistskie resursy [Dorin A. I. World tourist resources] // Konspekt lektsiy [Summary of lectures]. SPb: GPU, 2011.
5. Raxmanova A. Budynok dlya Nefertiti: na Muzejnomu ostrovi v Berlino vidkryvsya Novyj muzej [Rakhmanova A. The House for Nefertiti: New Museum opened within Museum Island in Berlin]. URL: <http://www.prostir.museum.ua/post/28507> (last accessed: 30.08.2018).
6. Oficijnij sajt muzeyu Luvr [Louvre Museum website]. URL: <https://www.louvre.fr> (last accessed: 30.08.2018).
7. Kolleksionirovanie [Collecting] // Bolshaya sovetskaya ensiklopediya: V 30 t. [The Great Soviet Encyclopedia: In 30 volumes / gl. red. A. M. Prohorov. 3-e izd. M.: Sovetskaya ensiklopediya. T. 12. 1973. 624 s.
8. Vajdaxer F. Zagalna muzeologiya: Posibnyk [Weidaxer F. General Museology: A Guide] / Perekl. z nim. V. Lozynskij, O. Lyang, X. Nazarkevych. Lviv: Litopys, 2005.
9. Bodriyar Zh. Sistema veschey [Baudrillard J. The System of Objects] / Per. s fr. S. Zenkina — M., 1995.
10. Thomas P. Campbell. The Metropolitan Museum of Art Guide (Russian). New-York: Metropolitan Museum, 2014.
11. Volodin B. F. Vsemirnaya istoriya bibliotek [Volodin B. F. World Library History]. SPb: Profesiya, 2002.
12. Lyamecz A. M. Osoblyvosti komplektuvannya fondiv naukovykh bibliotek arabskykh krayin naprykinci XX — na pochatku XXI st. [Lyamets A. M. Specifics of acquisition of funds of scientific libraries of Arab countries at the end of the XX — beginning of the XXI century]. K., NANU, NBUV, 2016.
13. Voznyak S. M. Filosofiya Starodavnogo svitu: Navchalnyj posibnyk [Voznyak S. M. Philosophy of the Ancient World: Textbook]. Ivano-Frankivsk: Vydavnycho-dyzajnerskyj viddil CIT, 2007.
14. Salata O. O. Osnovy muzeyeznavstva: navchalno-metodychnyy posibnyk [Salata O. O. Fundamentals of Museology: a methodological manual]. Vinnycya: TOV «Nilan-LTD», 2015.
15. Gorkin A. P. Entsiklopediya «Iskusstvo». Chast 3 [Gorkin A. P. Encyclopedia «Art». Part 3]. M.: Rosmen, 2007.
16. Maurice Rheims. La vie etrange des objets. Histoire de la curiosite. Plon, 1959.
17. Eliseeva O., Evseeva T. Muzei mira: entsiklopediya [Eliseeva O., Evseeva T. World Museums: Encyclopedia]. M.: Mir entsiklopediy Avanta+, Astrel, 2009.
18. Yureneva T. Yu. Kolleksii i kolleksioneryi antichnogo mira [Yureneva T. Y. Collections and collectors of the ancient world] // Voprosy istorii: zhurnal [Questions of history: magazine]. 2002. No. 9.
19. Shaff Filip. Istoriya hristianskoy tserkvi: V 8 tomah [Shaff Filip. History of the Christian Church: In 8 volums]. SPb.: Bibliya dlya vseh, 2007–2012. Tom 3. Nikeyskoe i poslenikeyskoe hristianstvo [Vol. 3. Nicene and Post-Nicene Christianity]. 2011.
20. Msheloimstvo [Hoarding] // Pravoslavnyaya entsiklopediya «Az-

24. *Вазари Дж.* Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. Ростов н/Д: Феникс, 1998.
25. *Соловьева И. С.* Зарубежная живопись от Яна ван Эйка до Пабло Пикассо. Глава 9. Питер Пауль Рубенс // Электронная библиотека ВикиЧтение. URL: <https://biography.wikireading.ru/306832> (дата обращения: 30.08.2018).
26. *Замкова М. В.* Лувр. Шедевры мировой живописи в вашем доме. М.: Олма-Пресс, 2002.
27. *Ионина Н.* 100 великих музеев мира // Электронная библиотека BOOK-ONLINE.com.ua. URL: <http://book-online.com.ua/read.php?book=2291> (дата обращения: 30.08.2018).
28. *Ионина Н.* 100 великих музеев мира // Электронная библиотека BOOK-ONLINE.com.ua. Метрополитен-музей. URL: http://book-online.com.ua/read.php?book=2291&page=111#s111_n0 (дата обращения: 30.08.2018).
29. *Justin Wolf.* The Museum of Modern Art. Synopsis // The Art Story, Modern Art Insight, 2014.
30. *Louisa Buck, Daniel McClean.* Commissioning Contemporary Art. A Handbook For Curators, Collectors And Artists. London, Thames & Hudson Ltd, 2012.
31. *Noelle Bodick.* A Brief History of Art Basel, the World's Premier Contemporary Fair // Artspace. June 17, 2014. URL: https://www.artspace.com/magazine/art_101/art_market/a-brief-history-of-art-basel-52350 (last accessed: 30.08.2018).
32. *Hannah Ellis-Petersen.* Tate Modern names extension after billionaire Len Blavatnik // The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/may/04/tate-modern-names-extension-after-oligarch-donor-len-blavatnik> (last accessed: 30.08.2018).
33. *Jonathan Howe.* Tate Patrons Report. 2016–2017 // Tate, 2018.
34. *Rose Aidin.* Patron saints of the modern artist // The Telegraph. 16 October 1999. URL: <https://www.telegraph.co.uk/culture/4718664/Patron-saints-of-the-modern-artist.html> (last accessed: 30.08.2018).
35. A brief history of the Turner Prize. URL: <https://www.tramway.org/blog/Pages/A-brief-history-of-the-Turner-Prize.aspx> (last accessed: 30.08.2018).
36. *Склярченко В. М., Иовлева Т., Кустовская Ю., Скачко И.* 100 знаменитых художников XIV–XVIII вв. Харьков: Фолио, 2007.
37. *Филиппов М., Калинина А.* Леонардо да Винчи. Микеланджело. Рафаэль. Рембрандт. М.: Рипол-Классик, 2015.
38. *Обновленская Н.* Музей Людвига в Русском музее. СПб: ГРМ, 1998. 304 с.
39. *Robin Pogrebin.* Steven Cohen, Billionaire Collector, Gives \$50 Million to MoMA // The New York Times. 27 June 2017. URL: https://www.nytimes.com/2017/06/27/arts/design/steven-cohen-gives-50-million-to-moma.html?rref=collection%2Ftimestopic%2FCohen%2C%20Steven%20A.&action=click&contentCollection=timestopics®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=9&pgtype=collection (last accessed: 30.08.2018).
40. *Мандалян Э.* Эли Брод и его музеи // Чайка. 31 октября 2016. URL: <https://www.chayka.org/node/7612> (дата обращения: 30.08.2018).
41. *Платонова А.* Практики музейного коллекционирования // KORYDOR. Журнал про сучасну культуру. 16 серпня 2018. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/praktyku-muzejnogo-kolekcionuvannia.html> (дата звернення: 30.08.2018).
42. *Вика Ежвика.* Mr. More — коллекционер предметов искусства Петер Людвиг. Жизнь, коллекционеры // STYLEINSIDER. buka very» [Orthodox online encyclopedia «The Alphabet of Faith»]. URL: <https://azbyka.ru/msheloinstvo> (last accessed: 30.08.2018).
21. *Myagtina N. V.* Istoriya muzeev mira: uchebnoe posobie [Myagtina N. V. The History of the World Museums: tutorial]. Vladimir: Izd-vo VIGU, 2013.
22. *Ioann, gertsog Berriyskiy [John, Duke of Berry]* // Entsiklopedicheskiy slovar F. Brokgauza i I. Efrona [Encyclopedic dictionary of F. Brockhaus and I. Efron]. Spb: Brokgauz — Efron, 1890–1907.
23. *Enottt. Zhan Berriyskiy kak kollektzioner i metsenat [Enottt. Jean de Berry as a collector and patron]* // Iskusstoved.ru. URL: <http://iskusstvoed.ru/2017/11/14/%D0%B6%D0%B0%D0%BD-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%80%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%80-%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D1%86/> (last accessed: 30.08.2018).
24. *Vazari Dzhordzho.* Zhizneopisaniya naibolee znamenitih zhivopistsev, vayateley i zodchih [Vasari Giorgio. Lives of the most famous painters, sculptors and architects]. Rostov n/D: Feniks, 1998.
25. *Soloveva I. C.* Zarubezhnaya zhivopis ot Yana van Eyka do Pablo Pikasso. Glava 9: Piter Paul Rubens [Solovieva I. S. Foreign painting from Jan van Eyck to Pablo Picasso. Chapter 9: Peter Paul Rubens] // Elektron-naya biblioteka WikiChlenie. [Electronic Library WikiReading]. URL: <https://biography.wikireading.ru/306832> (last accessed: 30.08.2018).
26. *Zamkova M. V.* Luvr. Shedevry mirovoy zhivopisi v vashem dome [Zamkova M. V. Louvre Masterpieces in your home]. M.: Olma-Press, 2002.
27. *Ionina N.* 100 velikih muzeev mira [Ionina N. 100 Great Museums of the World] // Elektron-naya biblioteka BOOK-ONLINE.com.ua [Electronic Library BOOK-ONLINE.com.ua]. URL: <http://book-online.com.ua/read.php?book=2291> (last accessed: 30.08.2018).
28. *Ionina N.* 100 velikih muzeev mira. Mетрополитен-музей [Ionina N. 100 Great Museums of the World. Метрополитен-музей] // Elektron-naya biblioteka BOOK-ONLINE.com.ua [Electronic Library BOOK-ONLINE.com.ua]. URL: http://book-online.com.ua/read.php?book=2291&page=111#s111_n0 (last accessed: 30.08.2018).
29. *Justin Wolf.* The Museum of Modern Art. Synopsis // The Art Story, Modern Art Insight, 2014.
30. *Louisa Buck, Daniel McClean.* Commissioning Contemporary Art. A Handbook For Curators, Collectors And Artists. London, Thames & Hudson Ltd, 2012.
31. *Noelle Bodick.* A Brief History of Art Basel, the World's Premier Contemporary Fair // Artspace. June 17, 2014. URL: https://www.artspace.com/magazine/art_101/art_market/a-brief-history-of-art-basel-52350 (last accessed: 30.08.2018).
32. *Hannah Ellis-Petersen.* Tate Modern names extension after billionaire Len Blavatnik // The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/may/04/tate-modern-names-extension-after-oligarch-donor-len-blavatnik> (last accessed: 30.08.2018).
33. *Jonathan Howe.* Tate Patrons Report. 2016–2017 // Tate, 2018.
34. *Rose Aidin.* Patron saints of the modern artist // The Telegraph. 16 October 1999. URL: <https://www.telegraph.co.uk/culture/4718664/Patron-saints-of-the-modern-artist.html> (last accessed: 30.08.2018).
35. A brief history of the Turner Prize. URL: <https://www.tramway.org/blog/Pages/A-brief-history-of-the-Turner-Prize.aspx> (last accessed: 30.08.2018).
36. *Sklyarenko V. M., Iovleva T., Kustovskaya Yu., Skachko I.*

- 25 апреля 2015. URL: <http://styleinsider.com.ua/2015/04/mr-more-kolleksioner-predmetov-iskusstva-peter-lyudvig/> (дата обращения: 30.08.2018).
43. Mauriès P. *Cabinets of Curiosities*. London: Thames & Hudson, 2002.
44. Живкова О. Західноєвропейське мистецтво: Путівник / Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. К.: Видавництво «Музей Ханенків», 2016.
45. Сультанян Н. МоМА подарят 102 картины латиноамериканских художников // Art News. 24 октября 2016. URL: <http://artnews.com.ua/nyu-jorkskommu-moma-podarili-102-kartiny-12565.html> (дата обращения: 30.08.2018).
46. Офіційний сайт Museo del Prado. URL: <https://www.museodelprado.es/> (дата звернення: 30.08.2018).
47. Офіційний сайт Die Pinakotheken. URL: <https://www.pinakothek.de/> (дата звернення: 30.08.2018).
48. Офіційний сайт The National Gallery. URL: <https://www.nationalgallery.org.uk/> (дата звернення: 30.08.2018).
49. Офіційний сайт Norton Simon Museum. URL: <https://www.nortonsimon.org/> (дата звернення: 30.08.2018).
- 100 znamenitých umělců XIV–XVIII v. [Sklyarenko V.M., Iovleva T., Kustovskaya Y., Skachko I. 100 Famous Artists of the XIV–XVIII centuries]. Harkov: Folio, 2007.
37. Filippov M., Kalinina A. Leonardo da Vinci. Mikelandzhelo. Rafael. Rembrandt [Filippov M., Kalinina A. Leonardo da Vinci. Michelangelo. Raphael. Rembrandt]. M.: Ripol-Klassik, 2015.
38. Obnovlenskaya N. Muzey Lyudviga v Russkom muzee [Obnovlenskaya N. Ludwig Museum in the Russian Museum]. SPb: GRM, 1998. 304 s.
39. Robin Pogrebin. Steven Cohen, Billionaire Collector, Gives \$50 Million to MoMA // The New York Times. 27 June 2017. URL: https://www.nytimes.com/2017/06/27/arts/design/steven-cohen-gives-50-million-to-moma.html?rref=collection%2Ftimestopic%2FCohen%2C%20Steven%20A.&action=click&contentCollection=timestopics®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=9&pgtype=collection (last accessed: 30.08.2018).
40. Mandalyan E. Eli Brodiego muzei [Mandalyan E. Eli Broad and his museums] // Chayka [Seagull]. 31 oktyabrya 2016. URL: <https://www.chayka.org/node/7612> (last accessed: 30.08.2018).
41. Platonova A. Praktyky muzejnogo kolekcionuvannya [Platonova A. Museum Collecting Practices] // KORYDOR. Zhurnal pro suchasnu kulturu [KORYDOR. Magazine of Modern Culture]. 16 serpnya 2018. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/praktyky-muzejnogo-kolekcionuvannya.html> (last accessed: 30.08.2018).
42. Vika Ezhevika. Mr. More — kolleksioner predmetov iskusstva Peter Lyudvig. Zhizn, kolleksioneryi [Vika Ezhevika. Mr. More — Art Collector Peter Ludwig. Life, Collectors] // STYLEINSIDER. 25 aprelya 2015. URL: <http://styleinsider.com.ua/2015/04/mr-more-kolleksioner-predmetov-iskusstva-peter-lyudvig/> (last accessed: 30.08.2018).
43. Mauriès P. *Cabinets of Curiosities*. London: Thames & Hudson, 2002.
44. Zhyvkova O. Zaxidnoyevropejske mystecztvo: Putivnyk [Western European Art: Guidebook] / Nacionalnyj muzej mystecztv imeni Bogdana ta Varvary Xanenkiv [National Museum of the Arts named after Bohdan and Varvara Khanenko]. K.: Vydavnytstvo «Muzej Xanenkiv», 2016.
45. Sultanyan N. MoMA podaryat 102 kartinyi latinoamerikanskih hudozhnikov [Sultanian N. MoMA will gain 102 paintings by Latin American artists] // Art News. 24 oktyabrya 2016. URL: <http://artnews.com.ua/nyu-jorkskommu-moma-podarili-102-kartiny-12565.html> (last accessed: 30.08.2018).
46. Oficijnyj sajt Museo del Prado [Museo del Prado website]. URL: <https://www.museodelprado.es/> (дата звернення: 30.08.2018).
47. Oficijnyj sajt Die Pinakotheken [Die Pinakotheken website]. URL: <https://www.pinakothek.de/> (дата звернення: 30.08.2018).
48. Oficijnyj sajt The National Gallery [The National Gallery website]. URL: <https://www.nationalgallery.org.uk/> (дата звернення: 30.08.2018).
49. Oficijnyj sajt Norton Simon Museum [Norton Simon Museum website]. URL: <https://www.nortonsimon.org/> (дата звернення: 30.08.2018).

Наталья Шпитковская

Роль коллекционеров: от сохранения и изучения предметов коллекционирования до их популяризации путем публичного экспонирования и создание музейных учреждений

Аннотация. Статья посвящена изучению взаимосвязи частного коллекционирования и публичных культурных учреждений. Рассматриваются исторические факты и причины зарождения собирательской деятельности и дальнейшее эволюционирование частного коллекционирования, роль коллекционеров в основании и развитии публичных музеев от древних цивилизаций и до наших дней.

Анализ исторических фактов позволяет решить ключевую задачу идентификации коллекционной деятельности с древних времен и выявить ее отличие и связь с музейным делом. Рассмотрен ряд примеров феномена коллекционирования в каждый из ключевых периодов истории человечества. Должное внимание уделяется аналитическим выводам общественной роли коллекционеров при формировании мировоззрения и общественных ценностей, их отношениям с социально-культурными институтами.

Отдельная часть статьи посвящена детальному рассмотрению современного взаимодействия коллекционеров и культурных учреждений. Обобщается практический опыт обогащения социально-культурных институтов за счет плодотворного разностороннего сотрудничества с частными коллекционерами — от меценатства и патронажа музеев, экспозиций, коммиссионирования художников до передачи персональных приобретений уже существующим социально-культурным институтам и создания собственных, которые впоследствии становятся музеями национального и мирового значения. Приведен ряд примеров и фактов, которые служат наглядным доказательством такого практического сотрудничества и отражают разнообразие его моделей и влияние частных коллекционеров на развитие социально-культурных институтов как национальных, так и глобальных, а также популяризацию искусства в целом.

Ключевые слова: коллекционирование, коллекционеры искусства, феномен коллекционирования, музеи.

Natalia Shpitkovskaya

The role of collectors: from preservation and study of collectibles to their popularization through public display and the creation of museum institutions

Abstract. The article studies private collectors' impact on public cultural institutions. The research discovers historical evidence and reasons for the emergence of the collecting activity. It looks through evolution of the private collecting, the role of collectors in the founding and growth of public museums, from ancient civilizations up to the present.

By means of historical analysis identified the progress of collecting activities, compared and revealed both different and similar features with museology phenomena.

Vivid examples of collecting were found in all significant periods of human history. The results show active role of collectors in shaping consciousness of humankind, its social and cultural values, as well as close relationship of collectors with museums.

The article is also focused on modern forms of interaction of collectors and cultural institutions.

As such, expansion of institutional collections witnessed prolific and diverse cooperation with private collectors: from the philanthropy, sponsorship and patronage of museums, exhibitions, art fairs, commissioning of artists, to the transfer of personal acquisitions in favor of museums; or launching of the own cultural institutions, which later gain worldwide recognition.

The article provides a number of examples and facts, which reflect the diversity of cooperation on the basis of collectables. It admits the role of private collectors in founding and developing of both national and global cultural institutions, and on the popularization of art in general.

Keywords: collecting, art collectors, collections, collecting phenomena, museums.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2018